

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Annette Louesson*
 Härad: *Fresta* Adress: *Åspringe*
 Socken: *Ö. Åspringe* Berättat av: *Jensamma m. fl.*
 Uppteckningsår: *1942* Född år *1881* i .....

Gamlas julsedev. s. 1-
Lysel, lampor s. 11
Ljusstämning.
Traktering m. m. s. 14.
Julbelysning. s. 19.
Beskriv. av ett gammaldags hem. s. 21.
Skjutser och resor. s. 22.
Gamlas reseminnen.

L. u. F. 34.

ACC. N:R. M. 8786:1-10.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Amette Jonsson
Härad: Frosta Adress: Äsjinge
Socken: Ö. Äsjinge Berättat av:
Uppteckningsår: 1942 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gamla jul seder
Seder och bruk
Julmat
Julbjudning
De fattiges jul
Julbeggare
Julbestyr.

Skriv endast på denna sida!

Gamla jul seder.

För tale så ofta om sina barnrens jular. Således 100 år tillbaka.
Di var som sycken, och fattiga, modern var änkä. För var ju yngst. Han tale
aldrig om att hon gick i byggen och tiggde. Men min kusin har talat om, att
hennes mor, alltså min faster, tale om att hon och äldste brorsen fick gå och tiggä.
Modern fick ju hårda och svinn, och vad arbete som förekom. Så vantrades ju
betalning i form av bröd, mjölk, kunde även vanke en bit fläsk. Till jul fick ju hon
som alla fattiga hjälpa till med byk, och bak. Så fick hon ju något bröd eller
som di sa, smakbit och slaktkor. För tale om, till jul, kunde di få hela hus
madsä, spad som di kokt ut i grä stora ställe. Så kokte hon grönsak i de
De var ju alltid en sed, att di som hade något arbete så gick di hem med de
till julen, så fick di julmat. De berättade något grä hur givmilde kvinorna var.
De var ju ett gammalt bruk med julhelm, och lutfisk, samt juldricka.
De, sa farn hade di alltid, utom de var de ingen jul. Julhalmen låg grä golv
under hela julen. Den blev till sist helt i söndersmutad. Di fick ju tumla
om i halmen, de var deras jullekar. Julbaker, och julgubbar kunde di ju
få, den bakades av mjölk. Julgrät de är ju även ett gammalt bruk.
De var ju inte alltid rögröt, kunde även vara korngryn.

De har ju alltid varit barns glädje att få komma till julottan. Men bland fattiga var de ju ofta svårt. Di hade ju inte alltid kläder, särskilt skor. De var inte som nu, barn är rustade med full utstyrelse. Barn fick ofta gå med träskor i kyrkan. Hade di skor, så var de ju inte tal om galescher. I bland var skorna så små, så de var förskräckligt när de var kallt. Gutterplagg hade di inte. Där var ju långt från Kadhult till Osby så komma till ettan kunde di inte för än di blev så pass så di kunde på egen hand göra de.

Sen di blev större och kom ut, far i lära, så var di ju borta. Sen far kom hit så var han ju mycket borta och aydde. Han sa, att de var han alltid borta på något ställe om högtidskvättarne. Här omkring var de ju en sed att arbetare som arbetat på ett ställe blev bjudna på julaffon. Var där de många, både yngre och äldre, kunde di ha roligt. Där rustades ju i veckor till jul så där var gott om både mat och dryck på stora ställe. De var en sed för, att grannar och bekanta skulle gå till varandra under julen, och smaka julmaten.

Fruntimrern skulle smaka varandras bröd, men folken var varorna, julölet.

På så sätt hade di julagille hela julen. Så hade ungdomen också julagille. De skulle ju också gå omkring i gårdarna, alla skulle di bjuda.

De var lika roligt lå, di öppna ju julastugan till di yngre där som var sådana

Den skattering som bjöds på julagillet, som var under julen, inde högtidskvällar, var ju lika dant på varst ställe. De var ju bara då, att di skulle i hogen, gå till varandra. Först fick di kaffe och kakor. Långt tillbaka i tiden hade di ju inte kakor så allmänt, men så mycket mera brännvin. Stammans var de vetnbröd, gamla tiders julkakor var mandelkranser, och smörbagelser, bakat av smör och mjöl, och socker. Maten var ju den vanliga, smör och bröd, ost, flött och kors, söttefläsk och rödbetes. Bakat fläsk, revben, koruna böner, eller korunkål. Så lutfläsk. Så gröt, antingen risgröt eller softgröt. Eller kåldåder. Kunde även vara risgröt med softkorv. Så tillt skatterat med brännvin och julök som var hembryggt. Där de bra fick gubbarne en toddy, annars blev de jökar. Fauntimmeren upprehäll sig med att resonera om julbestyras avsakta och hedlösa julbrödet och allt annat. Bröd var där ju flera sorters. Grovbröd skulle inte förekomma under julen. De var hemsktad, karring, tunnbröd, en sort skallat sursött, så riktigt fint. Här omkring här den seden gått dämligen bort, men i förs skall den vara i bruk att grannar går till varandra under julen, och smakar varandras julmat. I omni beandom och ungdom förekom så allmänt under julen kringagillet. Kvinnorna bjöd varandra till sig, de skulle smaka varandras bröd. Då kom stora mjölkakrus till julen, di skulle ha någon sorts bejudning.

Mer tala alltid om, i hennes barns och ungdom, så julaften skulle di alltid ha tre måltider. De var en sed. Maten skulle stå på bordet hela kvällen, eller hela natten. En brödlög skulle ligga på bordsändan hela julen. En kaka av var brödsort. Den första måltiden var onafte, de var smör, ost, korv, fläsk och rödbete. Sen vid 9 tiden skulle di ha fisk och gröt. Sulet skulle stå på bordet hela kvällen. Men så kl. 12 skulle di äta av maten som stod, eller så kokades inte gröden för än till sista måltid. Alla skulle äta något, om än så litet.

På många ställen sattes ut en skål gröt till döden. Maten skulle stå kvar på bordet julnatten. De var ju en tro att änglar, eller de döda gästade hemmen den natten. Kreaturen brukade alltid få en bra förtäring julaften. De är ju en gammal tro att kreaturen kan tala den natten. Di aukar över att den natten är så lång. Gamla kan tala om den tid di fjäna att di var med om både bra och dåliga julkvällen. Julklappor var aldrig tal om för i tiden. Jag var rätt otvinn innan jag hörde talas om julklappor, än heller var med om dylika.

Jag var 8 år innan jag visade hur en apelsin såg ut, än mindre näste hur den smaka. Gamla kan tala om då di fjäna, där var släkt till julaften, så dukades vid ena ändan av långbordet med aul och allt överflöd till di främonande. Vid andra ändan fisk och gröt till fjänarna.

De fattiges jul har i alla tider varit ringa. För i tiden på 1800 talet, till in på 90 talet satt här fattiga i fattighuset. De hade endast 2 kr i månaden i understöd. Till jul brukade människor bära mat till dem. De gamla som kunde söra sig något i kring, gick i kring och fick mat, så de hade under julen. Även ensamma, som satt i hus runt i kring hade de smätt.

För i tiden gick de mycket i kring och tillagde julmat, mest julbröd. De gamla tala till om Edstrand då han var präst i Fulltofta på 1870 talet. Han slaktade en gris till julen, och bakade ett helt bröd som han delade ut till fattiga i socknen. Där var även andra som kunde dela ut mycket bröd till julen. Men här var många ensamma som kunde fira egendomsliga julor.

En soldat som hette Lindstedt levde ett smärtsamt liv, och även julen sådan. Han fick ju alltid loven till jul, och då gick han till Hårby efter en hög brännvin. En sådan jul som han fira kan nämnas. Han kom från Hårby med brännvin och var full. Hans egen berättelse. Jag tände två ljus på bordet, så skulle jag baka peppar, jag skulle röra mjöl i, ja slängde skruken i grytan. Ja, så ligg där då, sa ja. Sen skulle jag mig vid bordet och slog upp brännvin, och sa, skål du gamle soldat. Sen somna ja, när jag vakna stod två ljus på bordet och brände. Skruken låg i grytan. Ja, sa ja, och detta, men så kom jag i häg. Ja, det var jul.

Jultiggare.

För i tiden var de allmänt med jultiggare. Fattiga gick omkring med en gräse och fick julmat. Di kunde få i hop mycket bröd. Di som gick varst är hade sina bestämda ställe som di besökte. Di kunde trava i kring i hela socknen om väderleken var gynnsam. På di store ställen kunde di få besök av många sådana. Jag minns en gammal som bodde i Slagtofta som hette Brona, han gick både i Hårby och Stajinge socken. Han fick i hop en stor gräse bröd. Ända till långt in på 1900 talet her fattiga, särskilt ensamman, i Hårby, gått omkring till jularne. Här ligger ju visst ännu, men de är ju på annat sätt. De aker ju mer i förening som ligger i hop och delar ut. De blir ju inte i den stilen som förr. Julgaver till ensamman, och behövande, kunde ju aka också på så sätt, att här var ju kvinnor som kunde till fattiga skicka ett krus mjölk, bröd och näst mat. Här var gott om ensamman, och dåliga, pension hade di ju ingen. Då fick di ju mat, som andra bar, även smak bitar kunde folk vända dem. Men den seden att bära mat till behövande är förbi. Nu väntar alla på att di får understöd, och pension, så tas de ut av allmänheten på så sätt. Även julmjölken är helt bortglömd. Jag minns som barn, och även som vuxen att under hela julen kom så många mjölkkrus, till alla som ej hade mjölke.

Jag minns som liden, att far var alltid borta och sydde till julen. Mor hade alltid bränt till jul. Alltid skulle hon väva något, i behand. främmande också.

Hon vävde ofta främmande. Hon var ofta borta också på kvätt och bak.

Vi hade alltid en gris som slaktades till jul också. Här var ju inte så beränt med allting som nu. Folk skulle till Hörby efter de mästa. Far skulle till Hörby efter mjöl till julkaket, så få skjuts hem med någon körande.

För i tiden var de en stor händelse när folk skulle i väg och julkommer.

Guldbarna skulle ju mer efter julskänning, di skulle till kvarnen. Där skulle ju många leyta säd, di skulle ha siketat. Där träffades många gulbar samtidigt.

De var ofta att gulbarerna smög en säck med från hemmet som ej hemman visade om. Han skulle ha lida att som han så, å vässa se, om som hun ente visade om.

Fruentimmeren skulle till färgeren, di skulle lösa ut värken, eller leyta med ull.

Där träffade di och resonera om vävning, bak, och vävade allt nytt som skett.

Di gamle handlarna i Hörby på 1800 talet som var mycket anlitad var möllaren Johanson, Hallgrist hade både garveri, diverschandlet, och tyger. Ljungbergs var en gammal välkänd affär. Han hade ju en tid gästgivargården också och höll skjutsar. En gammal byggare kallad ölborns birhandlare. Täcklinet och bagare Wiberg.

Hos ölborns samhadet alle sluske. På gästgivargården hälsade gulbarne på hos Johanna
skänken.

Slakten var alltid ett viktigt problem till julen. Husmän, och torpare, och alla som kunde, hade di en gris. Jag minns själv från den tiden vi hade gris. För i tiden hade di små kök, med öppren skorsten som di värmdes vatten grä. Så fick di ju stå ute när di skulle skölja ut. I en öppren skorsten som var plaserad och stor kitch, där eldades ju under den. I bland rök de ju, och kunde även hända att klängkeset föll ned, var de inte gott att koka något.

Blodkorven kokades ju i en stor gryta, även huvudet, och för övrigt allt fick kokas där ute i skorstenen. I bland rök de ju och imma så di fick med elven eller solet stå omkring för att skingra så di kunde se. Om kvättarna då di lyade sig med en liten lampor var de inte gott att redla sig. Lampor släcktes ofta av rök och im. De har ju alltid varit ett svårt göra, att koka blodkorr.

De var ju alltid om kvätten den koktes. När skinnat blev mjöret och fjimmarne kunde vrädes var korven koket, så ricka den kunde hålla så länge.

Di brukade också göra gralt, den höll ätminstone när den koktes. De var mjöret som rördes i mjöret till de blev som en deg, där formades bollar.

Något som pudlingar var ej hänt. Blodplättar bakades. På di ställe som slaktades mycket kokades även svartsuppa. De är ett gammalt bruk.

Där som blev mycket blodkorr och gralt blev de så gammalt till ärat.

För tala så titt om uppe i Göttinge i hans hemort, på ett ställe som di hade abaktat mycket så di hade mycket blodkorv. Den blev ju gammal innan di fick slut på den.

Blodkorven var ju i di store farnarne så den var tjock när de var stora män. Så hade di korven i ett stort drävtetu, de stod på en kista i kistehuset.

Där hade en stor korv drillat ner bak om kistan. Den låg där till fram på vägen innan man såg den. Då var den både vit och grön, där hade väset lång mossa, riktigt liden var den. Di tänkte inte på korven utan trodde de var nåt styg som ingen våga röra. Där var ingen som våga sig på de, i tro att de var trolltyg.

Till sist fick di fått en gammal soldat, han skulle ta bort de. När han då stått en stund och samlat mod, samt läst en vers, högg han till med sabeln.

Då visade sig vad de var. Då blev där ju en uppståndelse att en gammal blodkorv kunde göra sådan bestyrning. När blodkorven blev så gammal så den var liden så kunde di nog bli häjvna då di inte visste vad de var.

Di hade ju inga köttkvarnar för, utan di haaka allt som skulle vara till korv. Ett gammalt är ju haackspjälss. Jag minns också när vi här hemma haaka på en haackelräda.

Man tala titt om när han tjäna på ett ställe, di hade haakat till köttkorv, så hade träfläsen kommit i bland. De hände så när brädan blev mycket haakad.

Hon sa, av den korven fick di stora bitar till märkebid, de var hävken träfläser.

I äldre tider var själva tillredningen en slekten onklare än nu. Levern och lungan
den kokades, eller krymptes, de skeddde när de kokade blodkorven. Den fäsmades den i
småbitar och stektes på järnet. Den blev torr så den skramba.

Sen var där någon som börja med leverkorv, och lungmas, och grästj. Sen blev de mera
allmänt med att stycka grisen så där blev kottletter. För ut dela di så där blev en
blod rygga. Den delades i stycke som di hade till ett koka röjra på.

Di ändringarne kommo egentligen i från, att prigen som fjära i staden eller på när gård
eller i prästhem sett sådant. När den så kom hit börja hon så blev de allt mer känt
även i så fall att någon sådan anlätades vid gille, där blev de bekant.

På så sätt har en efter en lärt mycket.

Själva har jag på så sätt lärt av andra. Sen jag blev väsen har jag varit i hem och
hjälpit till med slekt och bak och varjehanda. Och på gille. I så fall har jag lärt
och sett vad jag kan. Genom direkta förfrågningar har ju mycket blivit bekant.

Slakten blir i ett hänseende hygieniskare nu än för. Di har tidsemligare kik och
lyse. Di slipper stå så mycket ute. För var allt de sämre, de bidrog till att de
blev inte alltid de bästa. Di arbetar ju lättare nu än för, de går fortare undan.

Till julaften kokades för en stor gryta med sult, rygga, tassar, revben, och korv.

Så julaftons middag skulle di ha måljörä. De var brödsvisor i de feta fläskgraden

ACC. N:R. M. 8786 : 11-13.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Jonsson
Härad: Frosta Adress: Äjinge
Socken: Ö. Äjinge Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lysset.
Lampor.
Ljusöföjning.

Skriv endast på denna sida!

Lysset

Förna tiders lysa var dåligt. Gamla har talat om då di hade tran lampro.
Behållaren som tranen var i, var bara liden, så var där en, eller två pipor, som gick
genom en kork, som vecken var i. Så stod den på en träkloss, lamprodalla.

När di satt bring den lampan med arbeta, en spinnare var den dallan så ställd
att en häjyn var från bjälken ett stycke ner, där var en liten brädbit som lam-
pan stod på. När lampan stod på bordet stod den på en liten kloss. Den skulle
då lysa bättre om den stod på något. I flera fall lades endast en bräd bit, eller
en bokjärn över drickskruset, som alltid stod på bordet, som lampan ställdes på.
De var ju näst när di åt, så alla skulle kunna se, åtminstone att skola potatis
ett utt som ofta ens då glöbba jämnra sig di inte fick sett. Maur armen kröger
gabar männen. Di sa, såka melk i brö behövdes inte så medel sett te.

När di skulle gå ut i köket hade präuser, di kunde fästas på väggen.

Sen då fotogen lampanerna kom i bruk var de ju sent starastad.

Ett gammalt bruk var också, i stället för veke i tranen, var en sorts grov
säv som väcker vid vatten. De innersta i säven tog.

Sen blev här ju små häkstamper. Di förste sådana var ju små med en
liten veke. Sen börja di med glas över, di blev ju något bättre.

ACC. N:R M. 8786:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så långt jag kan minnas tillbaka hade ni ju fotogenlampor i mitt hem. Den första var en enkel flatbrännare, men ändå hänglampor. För fick ju ha mågel-lunda lysa, han arbetade ju mycket vid font. Men så en liten lampa som man hade och lyste sig vid ute, när hon skulle gå ut, de var endast en liten flaska som var fotogen på. Igenom kyrkan var en lita som en veke var i. Jag minns så väl den lille flaskelampor. Jag har den särskilt i minne när mor en morgnare kom med den och ställde den på en stol intill soffan. Vi skulle gå på med läsan, som jag förut har berett om min skolgång. Även då hon ställde den på bordet, då ni skulle dricka kaffe eller äta. Vi då gnällde för sett, mor sa, som i föregående. armen kröjer galeas männer. En liten lampa med två rjiper har jag sett så sent som långt in på 1900 talet. Under förra världskriget, på ett ställe, där di hade gamla seder, och gamla saker, hade di en sådan lampa. Den redade di sig med så di slappa kerbiden. Men sen skaffa ju förs en större lampa, rundbrännare. Jag minns när mor köpte den i Hälaby till Hallkariets. De var ju en stor upplevelse. Alltid för i tiden skulle di ha ljus till hantverkarna, på di ställa där di var. Jag har ofta undrat hur en simmerska kunde se vid di hemma-stigade. Salgljusen. När här var simmerska skulle hon ha ljus, men de var kött-
sa stearinljus

ACC. NR M. 8786:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ljusstjörningen var en gammal sed som höll på att komma igen under förra världskriget. Då var här många som stöjde präuser.

De gick så till att de snodde veckor av bomullsgarn vegagarn. Så slog kallt vatten i en bylare, eller stor sprann, där smältes talgen och stogs varm. Så droppades präuserna i den, di drog upp och var några gånger. Så hängdes di på en pinnar så talgen kallna. Sen droppades igen, på så sätt uppre-
rades till di fick präuserna lagom tjocka. Fatglusen stöjdes i ljusform.

Gamla har kallat om ljusstjörningen. De var för talg som togs till de. Viken placerades mitt i ljusformen sen hälltes smält talg i, så fick de kallna. Sen droppades ljushylsan, formen i kallt vatten så den släppte.

Di ljusen anv. ju endast vid jul, eller gille, eller andra högtidliga tillfälle. När sådana hemmastöpta ljus brände, hade en pers. nog med att snyda ljuset di med en sase. heligaste skeren. För fanns här särskilda saser snydesags. De var en liten sase med en höjning som skeren kom i.

Sådana ljus rann ju så varmt så ljusstaken blev helt övergjuten.

Di som var noga samla upp de till präuser.

Till rätt sent, på 90-talet var här di, av gamla seder, som lyade sig med en sticka.

Di hände en sticka språn, som di tog i handen när di gick ut. För att släcka den stökte di den på träskon.

ACC. N.R. M. 8786:14-18.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Samuelson
Härad: Frosta Adress: Åsinge
Socken: Ö. Åsinge Berättat av:
Uppteckningsår: 1942 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gamla seder,
Besökande
Olika rang.
Traktering,
Bord seder
Matkärsl.
Mat o kaffe.

Skriv endast på denna sida!

Gamla seder.

Di gamla bondstugerna var i regel enkla. Imanför stugdörren var tiggkerogen. Tiggare som kom fick ju stanna innanför dörren, till om möjligt di blev erbjudna gå från dörren. En bänk, eller stol var innanför dörren, stakkala bänken. Där fick ju stakkala, och enkelt folk hålla sig. Bättre pers. och mera ansedda bjöds ju sitta fram i stugan. I bondstugan var ju alltid ett hängbord med bänk bakom bordet på s.k. långväggen, den vägg som var åt gårdsidan. Så när di kom in om dörren var ju den bänken där. Skulle någon fattig, eller s.k. stakkal bli som uttr. var, bli borsatt blev de på den bordändan som var närmast dörren, d.v.s. farsdörran. Den ändan som var närmast köksdörren, av bordet, eller om bordet stod på annan plats, så översta ändan var ju högsätets föreplats. De var endast bättre, och ansedda som blev trakterade vid övre ändan av bordet. Men fattiga, eller dylika, blev mest trakterade så att di fick en mat i näven. Så fick di dricka av kruset som stod på bordet. Eller fick di en skål mjölk så fick di söta melk e brä. Kvinnor som var gissmilda gav en bra skiva bröd med fläsk eller smör på, så kunde di äta de om di ville gerasst, eller ta de hem. En gammal sed när någon gulke kom, di fick en sup, så dricka till. Men så fick di även en mat av mor i huset.

Flusets eget folk, och de som var där ofta hade ju sina bestämda platser vid bordet. Bak bordet på långbänken hade drängen, dagkara, sin plats. Vid bordsändan, för. i hörsnan, in till husbonden var väjtprästens plats. På yttresidan var mor, så piger och glöttor. De var fruntimmerens plats. Den sidan

Efter gamla tiden skulde piger, och glöttor, stå vid bordet.

Får, och fler gamla hade varit med de de hade trättallriken. De var långa bräder som låg en vid var sida på bordet, och en kort vid bordsändan.

De sålde att skära på, där hade de sulen, så hade var sin fällkniv.

De hade träskålar som de hade soppa, mjölk, gröt och övrigt i. Den stod mitt på bordet. Alla söle av samma kopp. De hade hornskedar på den tiden, var och en hade sin sked. Där var fullkomlig väg mellan fatet och var och en. En sed var, att de höll brödbiden under skeden för att ej sprilla för mycket. De även ströck skeden på brädden av fatet. Smör hade de även i träkäppar. De minns jag som liten, på ett ställe hos gamla, de hade smör i en träkäpp med dyklock. Men den seden med träkärl är ju ätminstone 75 år gammal. Sen börja de med lerkärl, även stenkärl. De brukade alltid för i tiden att lägga sul till var och en. Väjtprästen fick ju alltid minst, för de mesta hem. Där av har att alltid gångse. att varit när någon fått lide. de va då en riktigt väjtprästabild.

De var en gammal matordning att di skulle söba så di ble mätta. Di fick sitt tilldelta aut, sen fick di söba. Till Ola Nils, ni? som jag ofta har besök där jag har gått mycket, han hade ju gamla seder. Så snart vi kom till bordet, sa han till vi barn (drängen) skär brö så där blir maten. De var meningen där skulle vara tillräckligt så di som behövde kunde ta skorporna av. Där var ju mer som fick ta av skorporna, även fjöstedt då han var där, och andra. Så stod ju alltid ett fat mjölk nere på bordet. Vi hade inte väl kött, om där var skurving och fläsk, eller potatis för en lla sa, sätt upp vätted. Han sa aldrig sätt fram sulad. De var meningen vi skulle söba så vi ble mätta.

En stor man här i Stjärvinge har talat om då han var liten, hans hem var i Stjärvinge. Han är nu 60 år, så var han på ett ställe där, han hjälpte till med vad han kunde. Så var ju en gammal sed att särskilt om sommarem di hade mjölk i stora kruor som var sur, så satte di hela kruuset på bordet di skulle söba av kruuset. De var godare. Han berättar, om kvällarna skulle vi söba stjärved melk o brö, där va allti ett stort kruus mitt på bordet. Di andra va ju stora så di räckte ta i ta i kruuset, men ja tj, o tj, mä skien, män nådde allri mer i fe nåd i den, udan ja led på kruuset, o skatte på mä skien. Men så va där nu han lötte upp me män i nka gang, så ja feck tj, o så feck saj ha där va i kruuset.

En annan gammal, 80 åring, berättar ofta om då han gick hos kömmerne. Han var allmänt känd för sin omätlighet i fråga om att bli mätt. Han sa alltid för, att han hade aldrig visst av ett vara mätt en enda dag sen han var född. Vara mätt var möjligt. Hans ord återges. På den tiden en gick hos kömmerne i Ryde, så nauer en skälte ha mad skälte en eng eller engast lag boord. En feck hålla pax i trättifäm omunder de varsta en tydde å bida pax bröd å så köra mä skien frau melkafaded å de mönnen. En kånne ende hålla opp å si ett or för då kom en i baghätt. De vara bara de å bida å ösa, en va de rist så trätt i armen. Fäskkalidana toce en ju ende röra. Nauer en då hade kört pax de en va trätt, feck en de fortaste en kånne knäffla di udaste ännan å komma kiltetybes ud. Så ud grå den högaste becken, å när mä böjserna, å liuväl feck en flötta ännan ett par ganga, älla så gecka de i träskoma. Sin va en ju liä vötken, där va ju ende nöising i ed. Sin födde ja me sät, älla hade ja ente tytt å arbetat. Han brukar skära hela skiver fläsk med senap grå, så drack han beränvin till. Men så kunde han äissa arbeta.

Så långt jag kan minnas tillbaka har kaffet varit i bruk. Och i de nu-
gamles tid också, her kaffet varit gängse. Men jag minns också de kaffe-
grannerna som di då hade. Där som var några stycken i familjen hade di en
stor kaffe-kittel, där skulle vara plats för sumpr. Di kottarne var alltid av kop-
par. Då di inte hade köksprisar utan elda på öppen spis, var hela kittelen
svart. Om den skurades var de endast grepen, och den kanten bring locket.
Så länge fördeningen var i gick de ax, men när den gick av var de illa.
De var en regel att sumprn skulle kokas ut var torsdag, omj'ligen en gång
omtt i veckan, men aldrig oftare. Så länge kokades på sumprn.
Kaffelönnerna var folk rädda om, så di ansu även då surrogat. Sålant som cikoria,
även ärder, och råg. Men cikoria har ansu till långt in på 1900 talet.
Gamla har talat om di fick när di fjäna, agerens kaffe, de skall vara förstklassigt
ärtakaffe är hellre inte smakligt. Olär var di som försökte kastanjer.
De gjorde mycket att di själva beredde de, och så kokade på sumpr så länge.
Di hade ju böner i bland, men ändå. En gammal tala så ofta om, för många
år sen, en kvädd han vare nere till stekens och fick ärtakaffe. Säk så han,
ja trodde de skulle blijd slutt för nättan så ijuq ja ble ätte ed.
Di store koppar-kittlarna har ju försvunnit, men här har funnits när gammal som har
behållit dem.

ACC. N:R. M. 8786:19-21.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annabelle Sönesson
Härad: Frosta Adress: Åsänge
Socken: Ö. Åsänge Berättat av:
Uppteckningsår: 1942 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julsengöring:
I forntid och nutid.
Gammalstags hem.

Skriv endast på denna sida!

Julkrensning.

Forna tiders rengöring till julen var ju i regel lättare än nu. När di hade gjort julbryken, gjordes alla här rena i bykluken, samt bytles i kök och spis-kammare. Rena papper, mest tidningar lades i skåp och bytles. På papperen klippades taggar som hängde ner om handerna. Då var ju sångeln i köken, så di skrubblades rena med en kvast. Så långt jag minns var golven skurade i slugan och kammare. Men innan fejdades di rena, och beströddes med sand.

Jag minns ändå nåt mistake hem som di efter gamm. bruk ej hade skurats. I allmogehemmen, som bakades många sorters bröd och stora kak blev en röra innan allt var övert. Sen jag blev så stor, så jag var med vid julatöket, var de värst till sist. Baket och brödet skulle ju vara i slugan, allting blev ju så nedslutat av mjöl, både vängtäcke och allt som fanns blev vitt.

Då hade di snicker när jag var så stor så jag var med, fogs di bara av var de läst. Men emars var di när di kom ut så dammet stod som en sky när di gickades. Torran bara allt brödet blev placerats på lofted, var de ett sligt. En sak var bra, i di gamle slugerna var ju enkelt med möbler. Säng, enbänk, långbord och bänkar. Gardiner var ju ej ett ha besvär med.

Den stora sittugnen skulle blankas till julen.

ACC. N:R

M. 8786: 20.

En rätt stor förändring har skett sen 1900. Då kunde jag själv göra en soler 4 startvätter i rad till jul. Men då hade di ju tvättstuger, di hade på ställen inrett särskilt bryggghus som di hade inmurad gryta. Då börja vi med att skölja tvätten hemma, antingen vid brunnen, eller i bryggghuset. För skulle man till åren, även om vinden. Då hade vi ju också både gardiner, och allt i dukväg, de förekom ej heller för. Sen fick man adryka. Städning var ju även mere invecklad, för då börja di ju bli moderna. De som allt annat har de blivit hitfört från städerna, eller di större hemma. Men så börja di också med att inreda köken med köksspis och bättre plåt, så de var lättare med bak. Bakugnen har flyttats ut i bryggghuset.

För i tiden bruka di blöta lustfisk. Di blöta hela baljer fulla. I di gamla köken frös de ju när de var kallt, så di fick ha dem i skugan. De var ett besvär med dem, så di fick dem bra. Di hade alltid kalk, senare blev här fisklim i handeln.

För långt tillbaka hade di ju stärsa på di store allmogeställen. De var på den tiden di hade hembränning. Då bryggde di ju också, de hade di i stärsed. Manfolkken stod för bränningen, och gruntimmer med bryggdlen.

Där hade di mycken skämt och flirt tillsammans i di stärsen.

Di hade inget annat lys än små lampor, julizer, eller präuser.

Många kärlekslundar har upplevats i sådana stärsa.

Jag minns ett gammaldags allmogehem, som jag som liten ofta var i. De var väl-
bärgade folk, och hade gamla seder. Jag minns så väl i stugan, på loftet var
klistrat pappersremser längs över var sammansättning av bräderna. De var väl
gråpapper för tidningar var mer så tygort då. De skulle väl vara för där skulle
bli tätare, värmen skulle inte dra genom sprickorna. Även kring fönstern var
klistrade sådana remser. Gardiner var ju ej allmänt, men jag tror ej där kom
några även sen folk så smått börja med sådana. Där var sjalusier, de brukades
mycket i gamla hem. Di var av rödbrändigt tyg. Di räckte över di två nedersta
sidorna. Di köpte ju på en tråd, så di drogs för om kvällarna, och fördes till sidor-
na på dagen. Jag minns att då in kom dit och fick mat hade di smör i en trä-
koppar. Där var ej skurat utan sand på golvet. Men sen på 1890 talet då de blev
allmogent med mattor, vävdes mattor till stugan. På sängen var ett rutigt sängtäcke.
de vävdes med den granna sidan uppåt om sändan. De brukades ju för i tiden.
Men vad som särskilt pryddes de hemmet, var den gamla husfriden, och andaktsboken.
Där var alltid en stor hög andaktsböcker på skänken, di lästes flitigt.
Jag har för några år sen sett den skänken och böckerna. De var hos en släk-
ting till dem. Där var den äkta gammaldags friden i de hemmet.
Di hade jordbruk, jag minns när han körde jorden med korna.

ACC. N.R. M. 8786:22-25.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Annette Jonsson*
Härad: *Fresta* Adress: *Åsinge*
Socken: *Ö. Åsinge* Berättat av:
Uppteckningsår: *1942* Född år: i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skjutår och reser.

Höstar.

Andra reser.

Gamlas reserminnen

Skriv endast på denna sida!

Skjutisar och resor.

De har alltid varit evärt för fattiga med körsler. Di som hade en jordbit som di skulle ha öghjälpa till var de ett öde. Här har ju varit många som haft så mycket jord så di har kor, men ingen häst. På våren har de varit värst, då fick di ju vänta till körderna först fick sitt i ordning. Om husmän skulle ha hjälpa till att få hem köbna, har de alltid varit drygt. Sen fick di gå och göra skäl för öghjälpa. Om di fick hjälpa till ett lass hemkört, fick di göra ett dagsverke. De har jag varit med om. Husmän och torpare har mycket fått hjälpa sig med rötlebären. Munnerna är de bättre di köper de så att de blir hemkört. För var här ju inte hellre allt som behövdes här i kring, utan di skulle längt efter de. Allt skulle skjutsar anlitas. De var ju också hästskjutsar. De kunde ju hända när gånge di kunde få tiggarskjuts, passa på tillfälle, men de var inte ofta. Skulle fattig ästad till något gille som var nödvändigt, se begravning eller dylikt, så fick di gå om de var så nära så di kunde. Annars fick di låna skjuts, men de kunde ej ske utom de var tvunget. När här var konfirmation, så di skulle till Fullstafta, så fick di tiggas skjuts till konfirmanden, så fick modern gå. De var ju mest så att mödrarna gick, ponnfalken ble hemma. Gamla har talat om de, jag minns de också, när de var så.

För i tiden brukade bönderna en tid köra till Trobo med färgods. Trobo är vid Tottarp, där var en färgare. Di sålde även ull, eller bytte med ull och garn, samt lämna vävnader. Då körde ju gubbarne mest ensamom, fruntimren var ij med. Di ha s. k. öglar, så två satte ög i hop, di kunde även vara flera som körde sam tidigt. Sen börja di även med att köra in till Kristianstad till Märden Persson vadsbuarna med säd som di fick siktat och bytt med råg. De var rätt så drastiska reser många gånger. Gamla har talat om, att di skulle ju alltid genom Vram, där höll di ju till i Vrams gästgivarergård. Den har i alla tider varit mycket omtalad. Den låg ju mitt i Vrams by. Vrams gada tala di gamla alltid om. Di stes mä tattrå på Vrams gade. De var ju stora landsvägen som går mellan Kristianstad o Malmö. Så både tattrå, och andra vägfärande skulle stanna till där, förutom alla i kring liggande orter. Sen på vägen kom di ofta i färre vid Skettildjunga tattrå. Di har ju alle tider varit berömda. Men di gamla bönderna var stora och kraftiga di slog allt med hamlar och tillhyggen. Genom sådana reser var tattråna igen hämda av befolkningen här, när di kom åt vägarne och skulle till marknads. Då ville di göra vänt hos dem som di igenkände och ta in över natten. Då hände de ofta att en skjuts fick stanna, om en sen på kvällen en hel rad tattrå kom. Så bönderna fick samlas och köra tattråna i väg.

Många andra drastiska reser fick bönderna vara med om då de körde stadsresor. En gammal her talat om då han var fjärdingsman i Sallerups, fick han uppleva många besynnerliga reser. Han skulle ju köra alla sjätvullningar till Lund. Han berättar om en gulke som hängt sig som han skulle i väg med. Han skulle ju även skära ner dem. Så språk di i hörs en låda av bräder som di placera liket i sådant som di tog ner honom, och fick lådan i vagnen. Han sa, när jag kom till stycke kom en person, en bekant, han fråga ha e de du her i laudan. De e ett rådjur, ja ska de lämna mig den. Ha han horn? Sporde han, Ja min liv ha han så evare ja. Di kan ja få köpa. Nä, sa ja, då betar ja kanske inte av mig becken. Han ville ännu ha dem, Ja, sa ja, väl du väl ta upp bräderna å ta dem av, ska du få dem de skänks. Han gick eng ätte ett stämjärn å hammare å bröd oppr om bräda. Maur han fe eng nau gälken, han va ju svärbror i hanta hoed, ja han fe ett akstig, å sa, du e då en fan. Sin släppte han stämjärnet å sprant eng. Maur han då kom eng svimma han. Sin måtte ja väl spriga brädan nau igen. Maur ja kom eng de lämna de anatomiska tala ja om ed för studenterna. Di fölle de va redit, di sa, så ska får vedna männiaker ha. Di sala i helte en flaska punsch å bjudd. Han hade kört i väg med många. Han var även auktionssopare i yngre dar, han var begåvad men en ovanlig munreda.

En annan gång han skulle i väg med en som hängt sig sa han, den hade när
stad i jeh me sin han va dö. Ja feek bå ja skulle komma å skära när nem å i väg
mä nom. De va en gäbbe när i Åsa, di hade vad er mä nom en hait uga, de siat
hitte di nom i Ås trä. Ja kom ju, å så va där äjn som heder Svän Trölsen som
skulle hjälpa me. Ja kenne me. Komma åd nom udan ja skulle klyva opp i
dräct. När ja kom lid opp baast grainen äiman, ja skulle hälla fatt i
skankarna på gäbben, å då brast anaran. Å ja kom när å fe. gäbben svann på
me. Svän Trölsen ble rädd å sprant. Ja hade när allri faud redat ad, fast
fau gäbben au me å sin sät faud löst nom. Men i väg kom ja mä nom.
Jag fråge honom hur där såg ut på anatomisalen. Ja, va han, vaktmästaren
"han va vaktmästarens namn men de glönde jag genast," kom å skar opp ligen, precis
som en skär om arin. Sin kom alla kandidaterna å rev ud röntan,
Sin skar di itu nom, så haur å äjn feek ett stecke å studära nau.
Där lau bajn å lömningar i bänke, å i äjn bjek hade di nåd som
sto å kocke, de skulle va de medusin.

Bez om mera skrivningar.